

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS MAŽMENINĖS PREKYBOS ĮMONIŲ NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2014 m. vasario 28 d. Nr. 7 D-1
Vilnius

Ižanga

(1) Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba (toliau – Konkurencijos taryba), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo¹ (toliau taip pat – MPĮNVDĮ, Įstatymas, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas) 4 straipsnio 1 dalimi, vykdo šio įstatymo kontrolę. Vadovaudamasi Įstatymo 14 straipsniu, Konkurencijos taryba atlieka Įstatymo stebėseną ir nuo 2011 metų kiekvienais metais iki kovo 1 dienos teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę šio įstatymo stebėsenos pažymą, kurioje nurodomi priimant šį įstatymą siekti tikslai, priėmus Įstatymą pasiekti tikslai, neigiamos pasekmės (jei tokių buvo) ir, esant būtinybei, – pasiūlymai dėl šio įstatymo tobulinimo arba išvada, kad tokios būtinybės nėra. MPĮNVDĮ stebėsenos pažymos buvo pateiktos 2011 m.², 2012 m.³, 2013 m.⁴ Vykdomos stebėsenos laikotarpis apima vienerius kalendorinius metus, tai yra 2013 metus.

(2) Stebėsenos pažymoje pateikiama tik apibendrinta MPĮNVDĮ stebėsenos informacija, kuri nereiškia individualios situacijos vertinimo. Stebėsenos pažyma iš esmės yra informacinio pobūdžio dokumentas, kuriame pateikiami teiginiai ir išvados neapriboja Konkurencijos tarybos atliekant tyrimus dėl galimų Įstatymo pažeidimų.

I. Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymu siekti tikslai

(3) MPĮNVDĮ 1 straipsnis nurodo, kad šiuo įstatymu siekiama riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių (toliau taip pat – didieji prekybos tinklai, mažmeninės prekybos įmonės) rinkos galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą. Kaip nurodoma Įstatymo projekto aiškinamajame rašte⁵, dėl nesąžiningo rinkos galios panaudojimo nepagrįstai pablogėja tiekėjų padėtis, o tai mažina šalies bendrą gamybos konkurencingumą. Be to, didelės rinkos galios neturinčios mažmeninės prekybos įmonės, negalėdamos užsitikrinti panašių tiekimo sąlygų, negali konkuruoti ir yra priverstos trauktis iš rinkos. Didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės gali primesti nesąžiningas sąlygas tiekėjams. Siekiant apriboti didžiųjų prekybos tinklų rinkos galios panaudojimą, Įstatymo 3 straipsnyje yra pateiktas baigtinis draudžiamų nesąžiningų veiksmų sąrašas tiekėjų atžvilgiu.

(4) MPĮNVDĮ taikomas mažmenine prekyba Lietuvos Respublikoje besiverčiančioms didelę rinkos galią turinčioms įmonėms. Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė apibrėžiama kaip ūkio subjektas, besiverčiantis mažmenine prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maistas, gėrimai ir tabakas, ir vienas arba kartu su tokia pat prekyba

¹ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362061&p_query=&p_tr2=2.

² Prieiga per: http://kt.gov.lt/naujienos/doc/news_2011-03-01.pdf.

³ Prieiga per: http://www.kt.gov.lt/naujienos/doc/news_2012-03-05.pdf.

⁴ Prieiga per: http://kt.gov.lt/mp/pazymos/pazyma_2013-02-28.pdf.

⁵ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2.

besiverčiančiais su juo susijusiais ūkio subjektais atitinkantis parduotuvių skaičiaus ir ploto bei bendrųjų pajamų rodiklius:

a) iš visų Lietuvos Respublikoje valdomų parduotuvių bent 20 parduotuvių yra ne mažesnio kaip 400 m² prekybos ploto; ir

b) bendrosios pajamos paskutiniaisiais finansiniais metais yra didesnės negu 400 milijonų litų. Jeigu mažmeninės prekybos įmonė yra užsienio valstybės ūkio subjektas, bendrosios pajamos būtų skaičiuojamos kaip pajamų, gautų Lietuvos Respublikoje, suma.

(5) Šiuo metu Lietuvoje mažmeninės prekybos įmonių, turinčių didelę rinkos galią, kriterijus atitinka 4 mažmeninės prekybos įmonės: MAXIMA LT, UAB (toliau – MAXIMA), uždaroji akcinė bendrovė „PALINK“ (toliau – UAB „PALINK“), uždaroji akcinė bendrovė „RIMI LIETUVA“ (toliau – UAB „RIMI LIETUVA“) bei uždaroji akcinė bendrovė „NORFOS MAŽMENA“ (toliau – NORFA, UAB „NORFOS MAŽMENA“).

(6) Pagal MPĮNVDĮ 2 straipsnio 3 dalį tiekėjas yra suprantamas kaip maisto prekių ir gėrimų tiekėjas, t. y. asmuo, pagal didmeninio pirkimo–pardavimo sutartį parduodantis mažmeninės prekybos įmonei maisto prekes ir (ar) gėrimus, skirtus parduoti vartotojui.

(7) Atsižvelgiant į tai, laikytina, kad stebėsenos laikotarpiu Įstatymas reguliavo 4 didžiųjų prekybos tinklų veiksmus maisto prekių ir gėrimų tiekėjų atžvilgiu.

II. Konkurencijos tarybos veiksmai, įgyvendinant Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo kontrolę ir stebėseną

2.1. Atlikti tyrimai dėl galimų Įstatymo pažeidimų

(8) Konkurencijos taryba 2013 m. savo iniciatyva pradėjo ir atliko 2 tyrimus: dėl MAXIMA LT, UAB⁶ veiksmų bei dėl UAB „NORFOS MAŽMENA“⁷ bei su ja susijusios uždarosios akcinės bendrovės „RIVONA“ (toliau – RIVONA, UAB „RIVONA“) veiksmų atitikties MPĮNVDĮ 3 straipsnio reikalavimams.

Tyrimas dėl MAXIMA veiksmų

(9) Tyrimas buvo pradėtas esant pagrindui įtarti, jog MAXIMA, kaip didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė, galimai atliko nesąžiningus veiksmus, kurie draudžiami MPĮNVDĮ 3 straipsniu.

(10) Įvertinusi atlikto tyrimo išvadas Konkurencijos taryba konstatavo, kad MAXIMA LT, UAB pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą, draudžiantį reikalauti priimti neparduotas maisto prekes, nes sudarydama sutartis su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais, nustatė, kad MAXIMA turi teisę be apribojimų grąžinti maisto prekes bei gėrimus tiekėjams, o šie turi pareigą tokias grąžinamas prekes priimti.

(11) Konkurencijos taryba pripažino, kad tokiais MAXIMA draudžiamais veiksmais yra bloginama tiekėjų padėtis, kadangi tiekėjui neproporcingai perkeliama rizika, susijusi su įmonės jau įsigytų prekių perpardavimu. Taip pat Konkurencijos taryba pažymėjo, kad tiekėjui sutartinėmis nuostatomis nepagrįstai perkėlus riziką, mažmeninės įmonės veiksmai galėjo neigiamai paveikti tiekėjo galimybes planuoti investicijas ir taikyti naujoves dėl sumažėjusių pajamų ir atsirandančio didesnio neapibrėžtumo. Už nustatytą pažeidimą Konkurencijos taryba MAXIMA LT, UAB skyrė 40 000 litų

⁶ Konkurencijos tarybos 2014 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 1S-8/2014 „Dėl MAXIMA LT, UAB veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio reikalavimams“. Prieiga per: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1510.

⁷ Konkurencijos tarybos 2014 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 1S-11/2014 „Dėl UAB „RIVONA“ ir UAB „NORFOS MAŽMENA“ veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 3 straipsnio reikalavimams“. Prieiga per: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1511.

piniginę baudą. Skirdama baudą Konkurencijos taryba vadovavosi objektyvumo ir proporcingumo principais, atsižvelgė į pažeidimo pobūdį, trukmę, mastą, atsakomybę lengvinančią aplinkybę (bendrovė ėmėsi aktyvių veiksmų ir užkirto kelią žalingoms pažeidimo pasekmėms).

Tyrimas dėl RIVONA ir NORFA veiksmų

(12) Konkurencijos taryba tyrimą dėl galimai nesąžiningų RIVONA ir NORFA veiksmų pradėjo esant pagrindui įtarti, kad minėtos bendrovės standartinėse prekių pirkimo-pardavimo sutartyse su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais įtvirtino nuostatas, kurios galimai prieštaravo MPĮNVDĮ 3 straipsniui.

(13) MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 punktą draudžia didelę rinkos galią turinčiai mažmeninės prekybos įmonei reikalauti iš tiekėjo, kad pastarasis kompensuotų mažmeninės prekybos įmonės negautą arba gautą mažesnę, negu tikėtasi gauti, pelną už prekių, gautų iš tiekėjo, pardavimą. Kaip jau minėta, to paties straipsnio 1 dalies 7 punktą draudžia reikalauti iš maisto prekių ir gėrimų tiekėjo priimti neparduotas maisto prekes, išskyrus negreitai gendančias supakuotas maisto prekes, jeigu jos yra saugios, kokybiškos, galioja ne mažiau kaip 1/3 nustatyto tinkamumo vartoti termino arba jų tinkamumo vartoti terminas neribojamas, ir dėl jų gražinimo yra išankstinis susitarimas.

(14) Įvertinusi atlikto tyrimo išvadas Konkurencijos taryba pripažino, kad UAB „NORFOS MAŽMENA“ ir su ja susijusi UAB „RIVONA“ didmeninio pirkimo-pardavimo sutartyse su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais įtvirtinusios nuostatas dėl nuostolių kompensavimo sumažinus prekės kainą vartotojams pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimus, o įtvirtinusios nuostatas dėl prekių gražinimo pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto reikalavimus.

(15) Taigi NORFA kartu su RIVONA, kaip didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė, sutartyse su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais nustatė MPĮNVDĮ nuostatas pažeidžiančias prekių gražinimo ir nuostolių kompensavimo sąlygas. Tokiu būdu, NORFA ir RIVONA neproporcingai perkėlė tiekėjams riziką ir nuostolius, susijusius su jau įmonių įsigytų prekių pardavimu. MPĮNVDĮ yra numatyta, kokia apimtimi Įstatyme nurodytais atvejais gali būti paskirstyta rizika tarp tiekėjo ir mažmeninės prekybos įmonės. Būtent mažmeninės prekybos įmonė gali geriausiai įvertinti prekių pardavimo riziką ir, atitinkamai, planuoti užsakomų maisto prekių ir gėrimų kiekius.

(16) Konkurencijos taryba pripažino, kad įmonių veiksmai, susiję su maisto prekių ir gėrimų tiekimo sutartimis, galėjo neigiamai paveikti tiekėjų galimybes planuoti investicijas ir taikyti naujoves dėl sumažėjusių pajamų ir padidėjusio neapibrėžtumo.

(17) Už pažeidimą Konkurencijos taryba UAB „RIVONA“ ir UAB „NORFOS MAŽMENA“ skyrė bendrą 90 000 litų piniginę baudą. Skirdama baudą Konkurencijos taryba vadovavosi objektyvumo ir proporcingumo principais atsižvelgė į pažeidimo pobūdį, trukmę, mastą ir kitas reikšmingas aplinkybes.

Teismų praktika dėl MPĮNVDĮ taikymo

(18) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) 2013 m. spalio 18 d. pripažino⁸, kad Konkurencijos taryba teisėtai nustatė MPĮNVDĮ pažeidimą UAB „PALINK“ atžvilgiu ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo, be kita ko, buvo sumažinta Konkurencijos tarybos UAB „PALINK“ paskirta bauda nuo 360 tūkst. litų iki 280 tūkst. litų.

(19) LVAT pritarė Konkurencijos tarybos pozicijai, kad Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje esančių nuostatų sudėtis yra formali. Įrodant MPĮNVDĮ nuostatų pažeidimą, turi būti nustatyta šių aplinkybių visuma:

- (a) veiksmus atliko didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė;
- (b) veiksmai atliekami maisto prekių ir gėrimų tiekėjų atžvilgiu;
- (c) atliekami Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyti veiksmai.

⁸ LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1014/2013, UAB „Palink“ prieš Konkurencijos tarybą.

(20) Taip pat svarbu ir tai, kad MPĮNVDĮ pažeidimo faktui nustatyti Konkurencijos taryba neprivalo vertinti, ar pasireiškė draudžiamų veiksmų pasekmės tiekėjams. Pasekmių nustatymas turėtų įtakos skiriamos už MPĮNVDĮ pažeidimą baudos dydžiui. Kadangi UAB „PALINK“ atveju faktinių draudžiamų veiksmų pasekmių nustatyta nebuvo, bauda buvo sumažinta.

(21) Primintina, kad Konkurencijos taryba 2012 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 1S-74⁹ pripažino, kad UAB „PALINK“ pažeidė Įstatymą, nes sudarydama sutartis su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais dėl reklamos paslaugų teikimo reikalavo, kad analogiškos prekės nebūtų tiekiamos kitoms mažmeninės prekybos įmonėms tokia pat ar mažesne kaina visą reklaminės akcijos laikotarpį. Tokia sutarties sąlyga apriboja ne tik tiekėjų laisvę spręsti, kokiomis kainomis jie parduos analogiškas prekes kitiems pirkėjams, bet ir riboja kitų pirkėjų galimybes įsigyti prekes iš tiekėjų palankesnėmis sąlygomis negu UAB „PALINK“, dėl ko gali nukentėti visi vartotojai.

2.2. Apklausoje metu gautų duomenų analizė ir apibendrinimas

Tiesioginės apklausos rezultatai

(22) Konkurencijos taryba, siekdama visapusiškai įvertinti prekybos tinklų ir tiekėjų santykius, raštu apklausė maisto prekių ir gėrimų tiekėjus bei didžiuosius prekybos tinklus. Konkurencijos taryba pateikė klausimus 102 tiekėjams bei 4 didiesiems prekybos tinklams dėl ūkinės veiklos sąžiningai praktikai prieštaraujančių veiksmų, įvardintų Įstatyme, tiekėjų padėties santykiuose su didžiais prekybos tinklais pasikeitimų, o taip pat dėl tiekėjų padėties derybose dėl prekių tiekimo sąlygų pasikeitimų, teigiamų ar neigiamų Įstatymo įgyvendinimo pasekmių, nuolaidų taikymo. Taip pat buvo klausama ir dėl pasiūlymų MPĮNVDĮ tobulinimui.

Dėl tiekėjų padėties

(23) Iš 102 apklaustų tiekėjų į Konkurencijos tarybos paklausimą atsakė 75 respondentai, iš kurių 2 nurodė, kad su prekybos tinklais sutarčių nėra pasirašę, kadangi, vienu atveju, visą gaminamą produkciją realizuoja per susijusį ūkio subjektą, kitu atveju, iš viso neprekiuoja su didžiais prekybos tinklais. Dėl šių priežasčių siekiant objektyviau apibendrinti tiekėjų pateiktus atsakymus, toliau bus vertinami tik 73 iš 100 apklaustų tiekėjų pateikti duomenys.

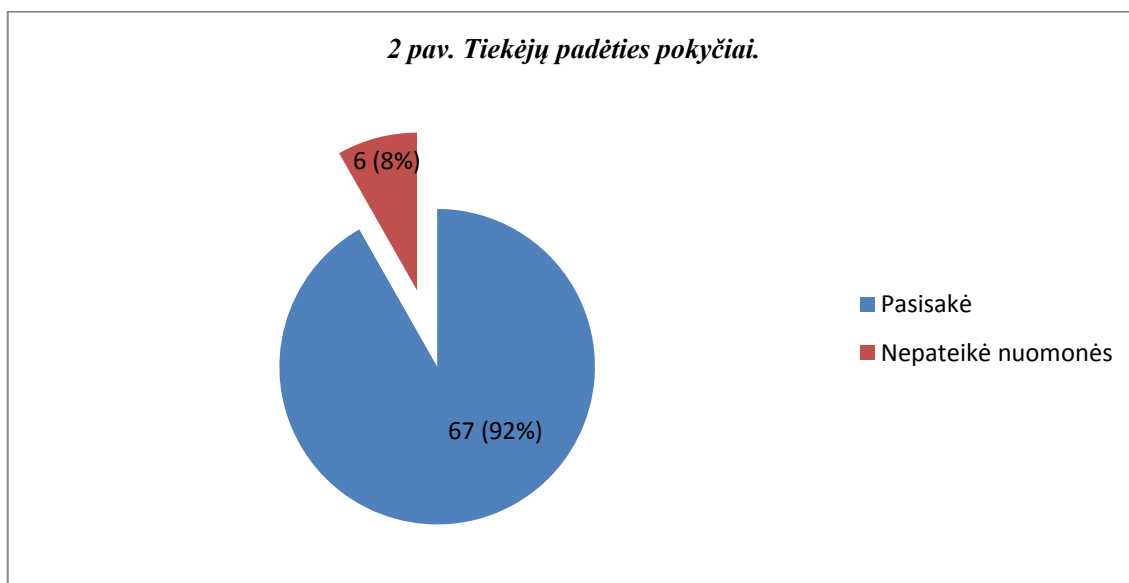
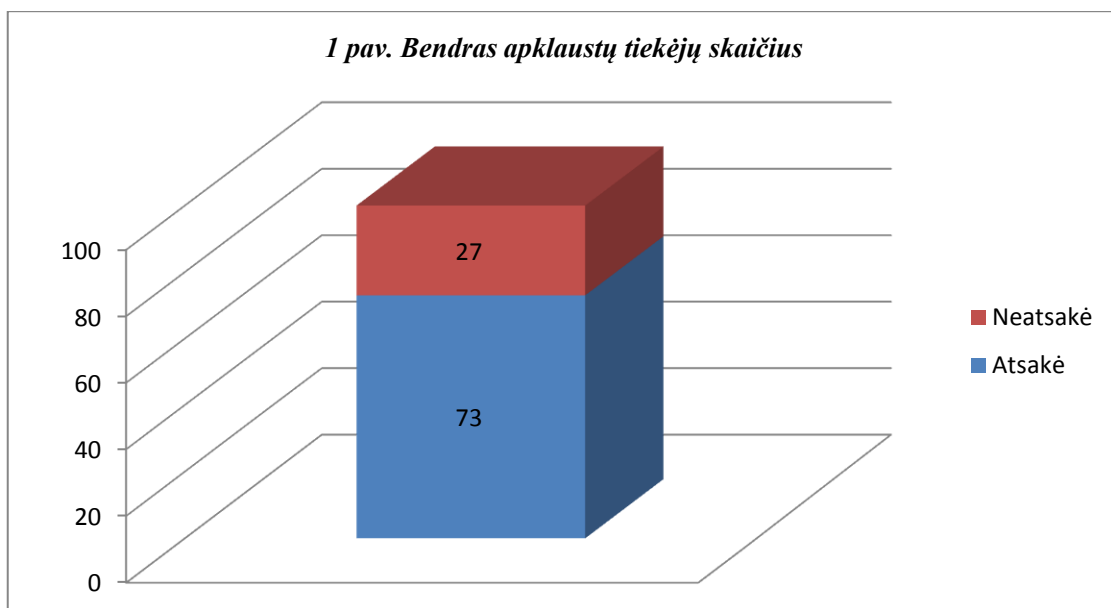
(24) Maisto prekes ir gėrimus tiekiančios įmonės Konkurencijos tarybai pateiktuose atsakymuose nurodė, kad iki Įstatymo įsigaliojimo 2010 m. balandžio 1 d. didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės taikė sąžiningai prekybos praktikai prieštaraujančius veiksmus, nurodytus MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 1 - 10 punktuose.

(25) Po Įstatymo įsigaliojimo, iš atsakymus pateikusių respondentų nebuvo gauta pagrįstų duomenų, kad jų atžvilgiu yra taikomi MPĮNVDĮ 3 straipsnyje numatyti sąžiningai prekybai prieštaraujantys veiksmai.

(26) Tiekėjų taip pat buvo prašoma pateikti savo nuomonę dėl jų padėties, įgyvendinus MPĮNVDĮ.

(27) Kaip matyti iš žemiau pateiktų apibendrintų duomenų, į Konkurencijos tarybos paklausimą iš 100 apklaustų tiekėjų atsakė 73, t. y. 73 proc. bendro apklaustųjų skaičiaus (1 pav.). Apie padėties pokyčius (2 pav.) nurodė daugiau nei 90 proc. Konkurencijos tarybai atsakymus pateikusių tiekėjų (67 iš 73, tai sudaro apie 92 proc. atsakymus teikusių respondentų arba 67 proc. bendro apklaustų tiekėjų skaičiaus).

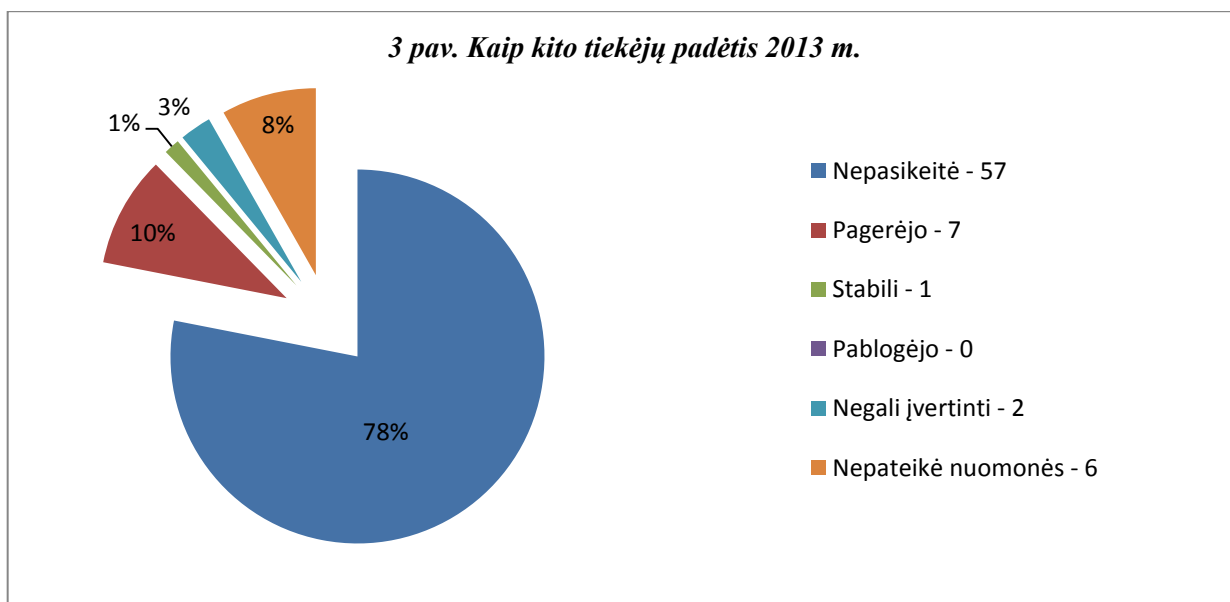
⁹ Paskelbtas Konkurencijos tarybos interneto svetainėje http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1377.

Dėl tiekėjų padėties pokyčių pobūdžio

(28) Kaip matyti iš toliau pateikiamos diagramos (3 pav.), 78 proc. į klausimą atsakiusių respondentų (57 iš 73 respondentų arba 57 proc. visų apklaustų tiekėjų skaičiaus) nurodė, kad tiekėjų padėtis dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo nepasikeitė ar faktiškai nepasikeitė, kadangi mažmeninėms prekybos įmonėms taikomų nuolaidų lygis nemažėja. Dauguma iš pasisakiusių tiekėjų dėl to, kad jų padėtis nepasikeitė, nurodė, kad bendras faktinis nuolaidų lygis nors ir nežymiai, bet padidėjo apie 0,5-2 proc. Dauguma tiekėjų nurodė, kad šį padidėjimą lėmė rinkodaros¹⁰ ir logistikos paslaugų mokėjimai, bendras apyvartos nuolaidų dydis, tačiau akcentavo, kad esamų nuolaidų sudėtis ir pobūdis nepasikeitė.

¹⁰ Didėja akcijų skaičius ir prekių pardavimai akcijų metu.

Dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo naudos

(29) Apibūdindami savo santykius su didžiaisiais prekybos tinklais dalis tiekėjų nurodė, kad nors esama padėtis 2013 m. nepasikeitė, tačiau apskritai vertinant situaciją po Įstatymo įsigaliojimo, padėtis, derantis dėl naujų sutarčių pasirašymo sąlygų, pagerėjo. Tokią nuomonę, anot tiekėjų, sąlygoja tai, kad vykdoma stebėseną apribojo tinklų galimybes įvesti sutartines nuolaidas ir (ar) mokėjimus naujais pavadinimais, dėl kurių teko derėtis. Dalis tiekėjų (7¹¹ respondentai, t. y. apie 10 proc. iš atsakiusių į klausimą dėl padėties pokyčių, apie 10 proc. nuo visų atsakiusių ir apie 7 proc. iš visų apklaustų tiekėjų skaičiaus) nurodė, kad jų padėtis derybose su prekybos tinklais 2013 m. pagerėjo, nes nuolat vykdoma Įstatymo kontrolė stiprina tiekėjų derybines pozicijas.

(30) Atsakymuose 7 respondentai (t. y. apie 10 proc. iš atsakiusių į klausimą dėl padėties, apie 10 proc. nuo visų atsakiusių ir apie 7 proc. iš visų apklaustų tiekėjų skaičiaus) nurodė, kad jų, kaip tiekėjų, padėtis, įgyvendinus MPĮNVDĮ, pagerėjo. Šią nuomonę tiekėjai grindė tuo, kad didieji prekybos tinklai sudarydami pirkimo-pardavimo sutartis atsisakė reikalavimų mokėti už naujų parduotuvių atidarymą ir kitų papildomų mokėjimų. Taip pat mažmeninės prekybos įmonės, derybose dėl naujų sutarčių sudarymo lanksčiau derina taikomą nuolaidų sistemą, sutartyse atsisako abejonių dėl atitikties Įstatymui keliančių reikalavimų ir mokėjimų. Tokia pati dalis respondentų nurodė, kad jų padėtis pagerėjo derybose su prekybos tinklais. Kaip vieną iš tokio pagerėjimo priežasčių tiekėjai nurodė skaidresnę nuolaidų apskaičiavimo sistemą. Keli respondentai nurodė, kad nors Konkurencijos tarybos sprendimas¹² dėl UAB „RIMI LIETUVA“ veiksmų¹³ tiesioginės įtakos santykiuose su didžiaisiais prekybos tinklais neturėjo, tačiau pažymėjo, kad po atlikto tyrimo ir UAB „RIMI LIETUVA“ viešo pareiškimo tiekėjams nebeliko teisinių neaiškumų dėl pakartotinio naudojimo pakuočių tiekėjų laisvo pasirinkimo.

(31) Dauguma respondentų (60 respondentų, t. y. apie 82 proc. atsakiusių tiekėjų arba 60

¹¹ Atkreiptinas dėmesys, jog ne visi respondentai teigiamai atsakė apie padėties pokyčius sutampa su respondentų skaičiumi, kurie pasisakė apie padėties derybose su prekybos tinklais pagerėjimą.

¹² Konkurencijos tarybos 2013 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 1S-5 „Dėl UAB „RIMI LIETUVA“ veiksmų atitikties MPĮNVDĮ 3 straipsnio reikalavimams“. Prieiga per: http://kt.gov.lt/index.php?show=nutmp_metai&metai=2013.

¹³ Pastebėtina, kad tyrimas buvo pradėtas turint pagrindo įtarti, kad UAB „RIMI LIETUVA“ galimai reikalavo iš tam tikrų maisto prekių tiekėjų naudoti konkrečios įmonės pakuotes šių tiekėjų pristatomai produkcijai į minėtos mažmeninės prekybos įmonės centrinį sandėlį. Tyrimo metu UAB „RIMI LIETUVA“ viešai savo interneto svetainėje informavo tiekėjus, jog ji neriboja tiekėjų teisės spręsti, iš kokių įmonių įsigyti bendrovės nustatytų standartų pakartotinio naudojimo pakuotes.

proc. visų apklaustų tiekėjų) nurodė, kad dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo papildomų pajamų ar naudos negavo. Tačiau kai kurie jų pažymėjo, kad tokia nauda sunkiai apskaičiuojama, bet bendra nauda pasireiškia tuo, kad tiekėjai santykiuose su mažmeninės prekybos įmonėmis įgavo tvirtesnes pozicijas, be to mažmeninės prekybos tinklai taiko aiškesnę nuolaidų sistemą.

(32) Vienas respondentas nurodė, kad dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo, vykdomos stebėsenos galėjo išsilaikyti rinkoje ir nepasitraukti iš didžiųjų tinklų, be to, tiesiogiai gavo pajamų, kurias galėjo skirti investicijoms į naujų produktų kūrimą.

Dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo žalingumo

(33) Atsakymuose nė vienas respondentas nenurodė, kad jo, kaip tiekėjo, padėtis dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo ir (ar) vykdomos stebėsenos pablogėjo.

Dėl respondentų pasiūlymų, susijusių Įstatymo nuostatomis

(34) Nemaža dalis respondentų (t. y. 11 iš 73 arba apie 15 proc. atsakiusių tiekėjų), nurodė, kad vykdomai stebėsenai stiprinti didesnę dėmesį reikėtų skirti prekių pirkimo-pardavimo sutarčių analizei, tyrimų dėl galimų Įstatymo pažeidimo skaičiaus didinimui. Dalis (t. y. 19 iš 73 arba 26 proc. atsakiusių), tiekėjų pasisakė dėl stebėsenos funkcijų praplėtimo, tokių kaip, mažmeninėms prekybos įmonėms taikomų nuolaidų, pavyzdžiui, apyvartos, logistikos, pakartotinės pakuotės nusidėvėjimo procento, viršutinės leistinos ribos nustatymo ir nustatytos ribos kontrolės. Dalis respondentų (t. y. 5 iš 73 atsakiusių tiekėjų arba apie 7 proc. atsakiusių tiekėjų), akcentavo, kad vykdomą stebėseną reikėtų labiau individualizuoti, t. y. tirti tiekėjų skundus, skatinti tiekėjus pranešti apie galimus Įstatymo pažeidimus.

(35) Dauguma apklausoje dalyvavusių tiekėjų (t. y. 40 iš 73 arba apie 55 proc. atsakiusių tiekėjų) pasisakė, kad mažmeninės prekybos įmonės taiko neproporcingai dideles baudas už kiekvieną prekių tiekimo pažeidimo atvejį ar kitus didmeninio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygų neatitikimo atvejus. Tiekėjai akcentavo, jog ypač neproporcingai dideles baudas didieji prekybos tinklai skiria už užsakymų prekių akcijoms neįvykdymą, kuomet prekių kiekiai užsakomi neatsižvelgiant į tiekėjo pajėgumus, o už jų nepristatymą skiriamos baudos, kelis kartus viršijančios galimai patirtus nuostolius. Kadangi MPĮNVDĮ tiesiogiai nėra numatyti tokie draudžiami veiksmai, kurie apimtų ir nepagrįsto dydžio baudų skyrimą, tiekėjai siūlo praplėsti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje numatytą draudžiamų veiksmų sąrašą arba patikslinti jau esamą sąrašą.

(36) Keli respondentai nurodė, kad, jų nuomone, ūkinei veiklai prieštaraujantiems veiksams būtų priskirti ir tokie, kuriais didieji prekybos tinklai iš tiekėjų visais atvejais reikalauja užtikrinti pastovų ir nepertraukiamą prekių tiekimą tinklams, jeigu tokios pačios prekės yra tiekiamos kitoms mažmeninės prekybos įmonėms. Be to, tiekėjai atkreipė dėmesį, kad tokią mažmeninės prekybos verslo praktiką taiko keli didieji prekybos tinklai.

(37) Keli respondentai atkreipė dėmesį į tai, kad MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą palieka galimybę tinklams piktnaudžiauti, nes prekybos tinklai reikalauja tiekti visas maisto prekes su ne trumpesniu kaip 3/4 arba 2/3 viso tinkamumo vartoti galiojimo terminu. Tuo tarpu grąžinus prekes su 1/3 likusiu galiojimo terminu, tiekėjas nebeturi kur jų realizuoti. Tokiu būdu visa prekių realizavimo rizika perkeliama tiekėjams. Tiekėjai nurodo, kad didžiausia grėsmė atsiranda, kai organizuojamos reklaminės akcijos ir pareikalaujamas didelis prekių kiekis. Specialiai akcijoms pagamintas ar pristatytas didesnis prekių kiekis po akcijų gali grįžti atgal pas tiekėjus, kurio tiekėjas nebegalėtų išparduoti. Tiekėjų nuomone, jei prekybos tinklams nebūtų galimybės grąžinti maisto prekių, jie atsakingiau formuotų užsakomų prekių kiekius.

(38) Dalis respondentų (t. y. apie 10 procentų iš atsakiusių tiekėjų), kaip ir ankstesniais metais, nurodė, kad nėra tikslinga teikti stebėsenos pažymą kiekvienais metais. Tiekėjai atkreipė dėmesį į tai, kad didmeninio pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatos nėra keičiamos kiekvienais metais, todėl sutartys su prekybos tinklais dažniausiai yra pratęsimos ir galioja ilgesnį nei 1 metų laikotarpį.

Taip pat pažymėjo, kad tam tikros tendencijos tiekėjų ir didžiųjų tinklų santykiuose išryškėja tik per ilgesnį laikotarpį. Be kita ko, tiekėjai pažymėjo, kad patiria tam tikrą administracinę naštą, ruošdami ir teikdami atsakymus Konkurencijos tarybai. Todėl būtų galima sumažinti šią naštą, pateikiant reikalingą stebėsenai informaciją rečiau. Atsižvelgdami į tai, tiekėjai, nors ir pažymi Konkurencijos tarybos atliekamos stebėsenos svarbą, siūlo stebėsenos pažymą teikti ir atitinkamai tiekėjų apklausą vykdyti rečiau, t. y. kas 2 metus.

(39) Stebėsenos retinimui dėl patiriamos tam tikros administracinės naštos ruošiant ir teikiant informaciją Konkurencijos tarybai, be kita ko, pritarė ir apklaustos mažmeninės prekybos įmonės. Šiuo aspektu keli didieji prekybos tinklai akcentavo verslo pastovumą, t. y. kaip teigė ūkio subjektai, mažmeninės prekybos maisto produktais tinklų verslo specifika nėra tokia, kad kiekvienais metais keistųsi esminės verslo sąlygos, kurios galėtų lemti netinkamą MPĮNVDĮ įgyvendinimą.

(40) Be kita ko, tiek dalis tiekėjų (10 atsakiusių į klausimą respondentų), tiek ir mažmeninis prekybos tinklas pasisakė ne tik apie Įstatymo stebėsenos pažymos teikimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei retinimą, tačiau ir termino, iki kada turi būti pateikta pažyma, vėlinimą. Kaip nurodė respondentai, tuo metu, kai Konkurencijos taryba prašo duomenų, t. y. metų pabaigoje, būna pats aktyviausias prekybinis laikotarpis. Be to, pasisakyta ir apie tai, kad duomenys už praėjusius metus yra tik preliminarūs. Taip pat respondentai paminėjo, kad, jei duomenis galėtų teikti vėliau, jie galėtų įvardinti ir problemas pasirašant (pratęsiant) tiekimo sutartis einamiesiems metams, nes dėl tiekimo sąlygų deramasi ir sutartys pasirašomos einamųjų metų pirmą ketvirtį.

(41) Todėl, kaip teigia apklaustieji asmenys, duomenis Konkurencijos tarybai palankiausia būtų teikti, pavyzdžiui, vasario mėnesį ar iki kovo 31 d.

2.3. Ūkio subjektų skundai

(42) Pagal Įstatymo 6 straipsnį, dėl MPNVDĮ išvardintų sąžiningai prekybai prieštaraujančių veiksmų Konkurencijos tarybos reikalauti pradėti tyrimą turi teisę asmenys, kurių interesai yra pažeisti, bei tiekėjų interesams atstovaujančios asociacijos. Pažymėtina, kad nei tiekėjai, nei juos atstovaujančios asociacijos nuo MPĮNVDĮ įsigaliojimo 2010 m. balandžio 1 d. nepateikė Konkurencijos tarybai nė vieno pagrįsto skundo dėl galimai padaryto Įstatymo pažeidimo.

III. Priėmus Įstatymą pasiekti tikslai

(43) Kaip nurodoma Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 1 straipsnyje, Įstatymo tikslas yra riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių rinkos galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą.

(44) Konkurencijos taryba, remdamasi vykdytų apklausų duomenimis ir atliktų tyrimų rezultatais negali vienareikšmiškai teigti, kad MPĮNVDĮ tikslas, riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą, yra pasiektas. Pažymėtina, kad buvo nustatyti du Įstatymo pažeidimai. Tačiau kaip matyti iš aukščiau pateiktų tiekėjų atsakymų, didelė dalis apklaustų (57 iš 73 atsakiusių) tiekėjų nurodė, kad jų padėtis nepasikeitė. Tačiau pažymėtina, kad bent jau kai kurių tiekėjų padėtis galimai pagerėjo (7 iš 73 atsakiusių): tiekėjai santykiuose su mažmeninės prekybos įmonėmis įgavo tvirtesnes pozicijas, derybose dėl naujų sutarčių sudarymo lanksčiau ir skaidriau derinamos taikomos nuolaidų sistemos.

(45) MPĮNVDĮ projekto aiškinamajame rašte¹⁴ buvo teigiama, kad dėl palankesnių verslo sąlygų tiekėjai galėtų daugiau lėšų skirti investicijoms, naujų produktų kūrimui ir inovacijoms, taip pat

¹⁴ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2.

būtų sudarytos galimybės didinti bendrą šalies perdirbamosios pramonės konkurencingumą. Kaip minėta, vienas respondentas, be kita ko, nurodė, kad dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo, vykdomos stebėsenos tiesiogiai gavo pajamų, kurias galėjo skirti investicijoms į naujų produktų kūrimą.

IV. Neigiamos Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų įstatymo įgyvendinimo pasekmės

(46) Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų įstatymo projekto aiškinamajame rašte yra nurodytos tokios galimos neigiamos įstatymo įgyvendinimo pasekmės:

a) didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės, siekdamos mažinti savo išlaidas prekių reklamai bei pardavimų skatinimui, gali mažinti tiekėjų skaičių ir sudaryti prekių tiekimo sutartis tik su stambiais, vartotojui jau gerai žinomais, tiekėjais, o tai gali sukurti palankias sąlygas nepagrįstai dominuoti rinkoje didiesiems tiekėjams, taip pat gali sumažėti parduodamų prekių asortimentas bei padidėti importuotų prekių lyginamasis svoris;

b) galimas nežymus kainų augimas.

(47) Tiekėjai bei didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės nenurodė, kad dėl MPĮNVDĮ įsigaliojimo buvo nutraukta didmeninio prekių tiekimo sutartis bent su vienu tiekėju. Įmonių teigimu, didmeninio prekių tiekimo sutartys nutrauktos ar nepratęstos buvo dėl kitų priežasčių, kurios nesusijusios su Įstatymo įsigaliojimu.

(48) Remiantis duomenimis, negalima vienareikšmiškai teigti, kad kurių nors produktų kainų didėjimui turėjo įtakos MPĮNVDĮ įgyvendinimas. Tiekėjai bei mažmeninės prekybos įmonės atsakymuose į Konkurencijos tarybos paklausimus nenurodė jokių naujų aplinkybių, jog dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo patyrė nuostolių, kurie galėtų didinti tiekiamų produktų kainas.

(49) Kaip minėta aukščiau, nė vienas respondentas šiais metais nenurodė, kad jo, kaip tiekėjo, padėtis dėl MPĮNVDĮ įgyvendinimo ir (ar) vykdomos stebėsenos pablogėjo (palyginimui, 2011 m. apklausoje dalyvavę 2 respondantai buvo nurodę, kad jų padėtis pablogėjo)¹⁵.

(50) Tai pat pažymėtina, jog, kaip Konkurencijos taryba nurodė 2012 m., 2013 m. pažymose, reikėtų vengti sutartinius santykius tarp tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių sureguliuoti per daug detaliai ir griežtai, todėl kai kurių ūkio subjektų pasiūlymai dėl nuolaidų reguliavimo turėtų būti vertinami kritiškai. Siekiant ginti tiekėjų interesus, vis dėlto reikėtų atsižvelgti į tai, kad Įstatymu siekiama užtikrinti tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą.

V. Įstatymo keitimo iniciatyvos

5.1. Įstatymo pakeitimo projektai pateikti Lietuvos Respublikos Seimui

(51) Konkurencijos taryba Lietuvos Respublikos Vyriausybei yra pateikusi tris metines Įstatymo stebėsenos pažymas.

(52) Vienoje iš jų, t.y. 2011 m. kovo 1 d., Konkurencijos taryba išsakė nuomonę, jog turėtų būti tikslinama MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostata taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama sieti tiekėjo tiekiamų prekių kainas mažmeninės prekybos įmonei su tiekėjo taikomomis kainomis tretiesiems asmenims. Be to, buvo siūloma Įstatymo 3 straipsnio 1 dalį papildyti punktu, draudžiančiu nustatyti fiksuotą komercinę nuolaidą pirkėjui, nesusietą su prekių pardavimu, logistika (prekių paskirstymu ir pristatymu), prekių pardavimų skatinimu.

(53) Minėtos 2011 m. Įstatymo stebėsenos pažymos pagrindu, atsižvelgus į tai, kad 2012 m. kovo 1 d. pažymoje pasiūlymo keisti MPĮNVDĮ 3 straipsnį poreikis nebuvo paneigtas, 2012 m. kovo

¹⁵ Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vykdant 2011 m. stebėseną (pažyma patvirtinta 2012 m. kovo 1 d.) buvo apklausta daugiau ūkio subjektų nei vykdant 2012 m. (pažyma patvirtinta 2013 m. vasario 28 d.) ar 2013 m. stebėseną.

26 d. Lietuvos Respublikos Seimo narys V. Bacevičius, Seimo narė B. Vėsaitė pateikė MPĮNVDĮ 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą XIP-2608¹⁶. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitete 2012 m. kovo 28 d. buvo priimtas sprendimas minėto Įstatymo projektą gražinti iniciatoriams tobulinti¹⁷.

5.2. Pasiūlymai dėl Įstatymo tobulinimo

(54) Be kita ko, atsižvelgus į Konkurencijos tarybos praktiką, taip pat tiesioginės respondentų apklausos metu gautus duomenis, Konkurencijos tarybos nuomone, turėtų būti tobulinamos ir kitos Įstatymo nuostatos.

Dėl MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto

(55) Siūlytina tikslinti MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto nuostatą taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama reikalauti iš tiekėjo priimti neparduotas prekes ir siūlytina numatyti tik išlygą prekių gražinimams kuomet nustatyta tiekėjų kaltė. Šį siūlymą Konkurencijos taryba grindžia toliau pateikiamais argumentais.

(56) Pirma. Konkurencijos tarybos atliktų tyrimų metu paaiškėjo, kad tiek tiekėjai, tiek ir mažmeninės prekybos įmonės, kurių veiksmai buvo tiriami, pateikdami nuomones apie minėtą Įstatymo nuostatą referuodavo ir į kitus teisės aktus (bei juose nustatytą analogišką kaip ir Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punkte draudimą), tokius kaip: Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarybos 2008 m. kovo 26 d. įsakymą Nr. B1-183 „Dėl maisto produktų valstybinės kontrolės maisto tvarkymo subjektuose“ (toliau – VMVT direktoriaus įsakymas Nr. B1-183) ar Greitai gendančių maisto produktų laikymo taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1998 m. lapkričio 27 d. įsakymu Nr. 695 „Dėl Greitai gendančių maisto produktų laikymo taisyklių tvirtinimo“.

(57) Pažymėtina, jog minėtų teisės aktų tikslas – užtikrinti maisto, skirto vartotojams, saugą ir kokybę. Kitaip tariant, minėti teisės aktai, skirti maisto kontrolei, kuri atliekama laikantis principo, kad maisto sauga žmonių sveikatai yra besąlygiškas prioritetas.

(58) Tuo tarpu Įstatymu siekta visiškai kitų tikslų. Būtent, siekiama apriboti rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių galimybes nesąžiningai pasinaudoti turima rinkos galia ir primesti tiekėjams tokias sąlygas, kuriomis jiems būtų perkeliama rizika. Todėl yra pagrindo manyti, kad esama nuostatos formuluoته, t.y. kuomet yra numatyta išlyga dėl negreitai gendančių maisto prekių gražinimo taip pat, kaip ir greitai gendančių maisto prekių gražinimų atvejais, iš esmės blogina tiekėjų padėtį, kadangi tiekėjui perkeliama rizika, susijusi su mažmeninės prekybos įmonės nerealizuotomis prekėmis, nors prekes jau yra priėmusi įmonė.

(59) Pastebėtina, kad būtent mažmeninės prekybos įmonė, atsižvelgus į tai, kad jos pagrindinė veikla yra prekių pardavimas vartotojams, geriausiai žino prekių pardavimo riziką, ji tiesiogiai gali planuoti užsakomų maisto prekių ir gėrimų kiekius.

(60) Antra. Be kita ko, atkreiptinas dėmesys, kad ir patys tiekėjai tiesioginės apklausos metu yra nurodę, kad mažmeninės prekybos įmonės priima prekes su ne mažesniu kaip 2/3 ar 3/4¹⁸ tinkamumo vartoti terminu. Todėl tais atvejais, anot respondentų, kai gražinamos prekės su Įstatyme numatytu ne mažesniu kaip 1/3 galiojimo terminu, prekių tiekėjas jau neturėtų galimybių realizuoti gražinamų prekių arba tokios galimybės būtų itin apribotos.

(61) Atsižvelgiant į skirtingus minėtais teisės aktais siekiamus tikslus, jų nuostatų apimtis

¹⁶ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=420739&p_query=&p_tr2=2.

¹⁷ Prieiga per: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=421388.

¹⁸ Kai kuriais atvejais, esant trumpam prekės realizacijos terminui, galiojimo terminai aptariami ir nustatomi galiojimo dienų skaičiumi.

neturėtų būti sutapatinama, nes tiek gražinant greitai, tiek ir negreitai gendančias maisto prekes, vis dėlto rizika tiekėjams yra perkeliama (pavyzdžiui, kai gražinamos negreitai gendančios maisto prekes ar gėrimai, kurie nepaklausūs, ar dar daugiau – po akcijų gražinamos prekės).

(62) Kita vertus, atkreiptinas dėmesys, jog draudimas reikalauti iš tiekėjo priimti gražinamas maisto prekes, neturėtų būti taikomas tais atvejais, jei mažmeninės prekybos įmonėms priėmus prekes, paaiškėja, jog dėl tiekėjo kaltės, pavyzdžiui, dėl to, jog yra nekokybiškos, jos negali būti realizuojamos. Todėl numačius tokią išimtį būtų užtikrinta tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyra, nes tokiais atvejais didieji prekybos tinklai nepatirs papildomų nuostolių ir bus užtikrinama, kad tiekėjai nepiktnaudžiaus savo teisėmis.

(63) Dėl šios priežasties, Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto nuostata turėtų būti keičiama taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama reikalauti priimti neparduotas prekes¹⁹, išskyrus atvejus, kuomet prekės gražinamos dėl tiekėjo kaltės.

Dėl MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto

(64) Kaip jau minėta, Konkurencijos tarybos nuomone, būtina tikslinti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatą taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama sieti tiekėjo tiekiamų prekių kainas mažmeninės prekybos įmonei su tiekėjo taikomomis kainomis tretiesiems asmenims.

(65) Toks siūlymas buvo grindžiamas tuo²⁰, kad kai kurių mažmeninės prekybos įmonių, turinčių didelę rinkos galią, sutartyse buvo numatyta, kad prekių kainininke nurodytų prekių didmeninės (bazinės) kainos negali būti didesnės už didmeninės (bazinės) kainas tiekėjo taikomas (t. y. taikomas tiek sutarties pasirašymo metu, tiek ir bet kuriuo sutarties galiojimo metu) bet kokiems kitiems prekių pirkėjams. Nors nurodytas reikalavimas tiesiogiai ir nepažeidžia MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatyto draudimo mažmeninės prekybos įmonėms, turinčioms didelę rinkos galią, reikalauti iš tiekėjų užtikrinti, kad mažmeninės prekybos įmonei parduodamų prekių kainos bus mažesnės už kitiems pirkėjams parduodamų tų pačių prekių kainas, tačiau tai gali būti bandymas apeiti nurodytą minėto įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punktą ir lemti situacijas, kai tiekėjas su visais prekybos tinklais bus verčiamas nustatyti vienodas pardavimo kainas, kas gali susilpninti konkurenciją tarp mažmeninės prekybos įmonių.

(66) Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad, remiantis vykdyta tiekėjų apklausa, atsirado poreikis ne tik patikslinti MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 5 punktą minėtu aspektu, bet ir papildyti nuostatą taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama sieti tiekėjo tiekiamų prekių kainas ir prekių tiekimo sąlygas mažmeninės prekybos įmonei su tiekėjo taikomomis kainomis ir prekių tiekimo sąlygomis tretiesiems asmenims. Tokią išvadą galima daryti atsižvelgus į kelis aspektus.

(67) Šiuo metu, kaip teigia tiekėjai, jie negali atsisakyti tiekti tam tikrų prekių mažmeninei prekybos įmonei tol, kol prekės yra tiekiamos kitoms mažmeninės prekybos įmonėms. Todėl tiekėjai neturi galimybės lanksčiai organizuoti prekių gamybą ar tiekimą, atsižvelgdami į rinkos sąlygas, kadangi yra ribojama jų galimybė keisti prekių asortimentą ir kainą.

(68) Tiekėjas yra laisvas planuodamas savo prekių gamybos (ar tiekimo) kiekius bei nustatydamas savo prekių asortimentą ir kainas pagal vartotojų paklausą ir konkurencinę aplinką. Atitinkamai dėl prekių tiekimo sąlygų tiekėjas turėtų turėti galimybę tartis individualiai su mažmeninės prekybos įmone, atsižvelgdamas į savo veiklos specifiką, turimus pajėgumus, planuojamas ir jau įgyvendintas investicijas į prekes, prekių ženklus, pakuotę ir pan. Tačiau prievolė užtikrinti vienodas tiekimo sąlygas paneigtų tiekėjo galimybę planuoti savo veiklą efektyviai, nepatiriant nuostolių, kadangi tektų tęsti neefektyvią prekių gamybą (tiekimą) arba patirti didelius nuostolius iš karto

¹⁹ Atkreiptinas dėmesys, jog siekiant Įstatymo nuoseklumo, atsižvelgus į tai, kad visose MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies nuostatose vartojama ta pati prekės sąvoka, siūlytina ir aptariamoje nuostatoje nurodyti, kad gražinimo draudimas apima prekes, t. y. maisto prekes ir (ar) gėrimus.

²⁰ Konkurencijos tarybos 2011 m. kovo 1 d. MPĮNVDĮ stebėsenos pažyma, p. 6. Prieiga per: http://kt.gov.lt/naujienos/doc/news_2011-03-01.pdf.

nutraukiant tokią gamybą (tiekimą). Galimybė pereiti prie naujų produktų gamybos ar tiekimo būtų labai apribota, kadangi vienu metu pagaminti ar patiekti į rinką naujų prekių yra rizikinga ir gali būti nuostolinga.

(69) Todėl manytina, jog didžiųjų prekybos tinklų veiksmai, kurie išreiškiami kaip reikalavimai tiekėjams užtikrinti pastovų ir nepertraukiamą prekių tiekimą tinklams, jeigu tokios pačios prekės yra tiekiamos kitoms mažmeninės prekybos įmonėms, galėtų būti priskirtini sąžiningai ūkinei veiklai prieštaraujantiems veiksams. Dėl šių priežasčių siūlytina tikslinti ir papildyti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatą taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama sieti tiekėjo tiekiamų prekių kainas ir prekių tiekimo sąlygas mažmeninės prekybos įmonei su tiekėjo taikomomis kainomis ir prekių tiekimo sąlygomis tretiesiems asmenims.

Dėl kitų Įstatymo įgyvendinimo klausimų

(70) Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog Konkurencijos taryba teikdama Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai pastabas dėl MPĮNVDĮ 6, 7, 9, 10, 11 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto pateikė ir pasiūlymus dėl stebėsenos mechanizmo tobulinimo bei tiekėjų tapatybės užslaptinimo.

(71) Konkurencijos taryba nurodė, kad Įstatymas nenumato aiškaus mechanizmo, kaip turi būti atliekama stebėseną bei kokias teises ir pareigas turi Konkurencijos taryba ją atliekant. Pagal Įstatymą, įgaliojimai, atsakomybė yra reglamentuoti tais atvejais, kai atliekami tyrimai. Stebėsenos vykdymo laikotarpiu, t.y., 2010-2013 m., vykdoma MPĮNVDĮ kontrolės ir įgyvendinimo stebėsenos praktika rodo, kad visą informaciją Įstatymo kontrolei ir kasmetinės stebėsenos pažymos teikimo funkcijai atlikti Konkurencijos taryba gauna vykdydama tiekėjų ir mažmeninės prekybos įmonių apklausas, tačiau ne visi apklausti tiekėjai laiku ir reikalaujamos apimties informaciją pateikia arba iš viso jos neteikia. Todėl yra pagrindo manyti, jog Įstatyme turėtų būti nustatytos Konkurencijos tarybos teisės atliekant stebėseną bei atsakomybę už tai, jei yra nevykdomi Konkurencijos tarybos nurodymai.

(72) Įgyvendinant MPĮNVDĮ šiuo metu taip pat kyla klausimų, susijusių su tiekėjų tapatybės užslaptinimu. Visi iki šiol atlikti tyrimai buvo pradėti Konkurencijos tarybos iniciatyva, o ne pagal tiekėjų pagrįstus pareiškimus. Tyrimų metu tiekėjai vengia išsamiai atsakyti į Konkurencijos tarybos paklausimus, nepateikia reikalingų tyrimams paaiškinimų. Tokį elgesį tiekėjai grindžia nenoru pabloginti tarpusavio santykius su mažmeninės prekybos tinklais. Todėl, jei Įstatyme tiesiogiai būtų įtvirtinta tiekėjo apsauga jo pagrįstu prašymu, tikėtina, jog tiekėjai būtų labiau suinteresuoti atskleisti galimus MPĮNVDĮ pažeidimus. Dėl šių priežasčių darytina išvada, jog kai kurios Įstatymo 5 straipsnio nuostatos turėtų būti keičiamos ir tikslinamos.

(73) Be kita ko, siūlytina keisti ir Įstatymo nuostatas, susijusias su MPĮNVDĮ stebėsenos pažymos teikimo periodiškumu bei pateikimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei laikotarpiu.

(74) Kaip jau minėta šios pažymos 38-41 paragrafuose, dalis apklaustų tiekėjų ir mažmeninės prekybos tinklų pasisakė apie stebėsenos pažymos teikimo periodiškumą ir nurodė, kad pastarąją rengti kiekvienais metais nėra tikslinga. Todėl atsižvelgus į tiekėjų ir didžiųjų prekybos tinklų argumentus, o būtent, į tai, kad didmeninio pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatos, taip pat ir mažmeninės prekybos tinklų esminės verslo sąlygos nėra keičiamos kiekvienais metais, kad tam tikros tendencijos tiekėjų ir didžiųjų tinklų santykiuose išryškėja tik per ilgesnį laikotarpį, be kita ko, ir mažinant administracinę naštą ruošiant ir teikiant atsakymus Konkurencijos tarybai, būtų tikslinga MPĮNVDĮ stebėsenos pažymą rengti rečiau, t. y. kas 2 metus. Taip pat atsižvelgus į respondentų pateiktus argumentus dėl duomenų teikimo vėlinimo, o būtent, kad Konkurencijos taryba duomenų prašo metų pabaigoje, kuomet pats aktyviausias prekybinis laikotarpis, be to, teikiami duomenys – tik preliminarūs, o sutarčių perrašymas, jei toks vyksta, baigiasi per pirmąjį metų ketvirtį, tikslinga būtų vėlinti MPĮNVDĮ stebėsenos pažymos Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikimą vėlinant laikotarpį iki birželio 1 d.

(75) Taip pat šios pažymos 36 paragrafe nurodyta, kad apklausoje dalyvavę tiekėjai pasisako, kad mažmeninės prekybos įmonės taiko neproporcingai dideles baudas už kiekvieną prekių tiekimo

pažeidimo atvejį ar kitus didmeninio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygų neatitikimo atvejus. Todėl, ūkio subjektų, atsižvelgus į tai, kad MPĮNVDĮ tiesiogiai nėra numatyti tokie draudžiami veiksmai, kurie apimtų ir nepagrįsto dydžio baudų skyrimą, siūlo praplėsti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje numatytų draudžiamų veiksmų sąrašą arba patikslinti jau esamą sąrašą. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad tiekėjų pastebėjimai, nepateikus kitų pagrįstų duomenų nėra pakankamas pagrindas MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies papildymui arba jau esamų draudžiamų veiksmų patikslinimui. Be to, būtina atlikti detalesnę analizę dėl tokio draudimo pagrįstumo ir galimų pasekmių.

VI. Išvados ir pasiūlymai

(76) Įstatymo stebėsenos laikotarpiu (2013 metais) buvo atlikti du tyrimai dėl MPĮNVDĮ nuostatų pažeidimo. Abiem atvejais pažeidimai buvo nustatyti. MAXIMA LT, UAB pažeidė MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą, nes sudarydama sutartis su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais, nustatė, kad MAXIMA turi teisę be apribojimų gražinti maisto prekes bei gėrimus tiekėjams. UAB „NORFOS MAŽMENA“ ir su ja susijusi UAB „RIVONA“ pažeidė Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto, o taip pat ir to paties straipsnio 1 dalies 7 punkto reikalavimus, nes sutartyse su maisto prekių ir gėrimų tiekėjais nustatė MPĮNVDĮ nuostatoms prieštaraujančias prekių gražinimo ir nuostolių kompensavimo sąlygas.

(77) Didelė dalis tiekėjų, t. y. 60 procentų apklaustų tiekėjų, nurodė, kad, įsigaliojus MPĮNVDĮ, jų padėtis santykiuose su mažmeninės prekybos įmonėmis nepasikeitė. 7 procentai apklaustų tiekėjų nurodė, kad jų padėtis bendrai pagerėjo, o taip pat pagerėjo jų padėtis derantis su mažmeninės prekybos įmonėmis.

(78) Remiantis atliktų tyrimų praktika, taip pat tiekėjų apklausos metu gautais duomenimis, siūlytina patikslinti MPĮNVDĮ 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą ir jį išdėstyti taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama reikalauti priimti neparduotas prekes, išskyrus atvejus, kai prekės gražinamos tiekėjui dėl jo kaltės.

(79) Siūlytina keisti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatą taip, kad mažmeninės prekybos įmonei būtų draudžiama sieti tiekėjo tiekiamų prekių kainas ir prekių tiekimo sąlygas mažmeninės prekybos įmonei su tiekėjo taikomomis kainomis ir prekių tiekimo sąlygomis tretiesiems asmenims.

(80) Siūlytina aiškiau reglamentuoti stebėsenai atlikti reikalingus įgaliojimus, numatyti atsakomybę už informacijos nepateikimą, ne visos informacijos pateikimą, informacijos pateikimą ne per Konkurencijos tarybos nustatytą laikotarpį keičiant ir tikslinant MPĮNVDĮ 11 straipsnį.

(81) Siekiant stiprinti Įstatymo įgyvendinimo priežiūrą ir skatinti tiekėjus, tais atvejais, kai yra pažeidžiami jų Įstatymu saugomi interesai, aktyviau kreiptis į Konkurencijos tarybą, siūlytina užtikrinti maisto prekių ir gėrimų tiekėjų tapatybės užslaptinimą keičiant ir tikslinant MPĮNVDĮ 5 straipsnio nuostatas.

(82) Siekiant sumažinti ūkio subjektų patiriamą administracinę naštą, siūlytina MPĮNVDĮ stebėsenos pažymą teikti kas 2 metus, pateikiant ją Lietuvos Respublikos Vyriausybei iki birželio 1 d., tuo tikslu keičiant MPĮNVDĮ 14 straipsnį.